

La llengua a l'abast

No us hi apropheu ni el creueu

Text: **Jaume Corbera**
<http://dodeparaula.blogspot.com/>

La ingerència espanyola en els usos lingüístics catalans és, com diuen dels camins que duen al Senyor, infinita, no té límits, i ben sovint actua de manera amagada, inapercebuda pels usuaris. Molts de casos d'ingerència espanyola ja han estat denunciats en aquestes pàgines pel meu col·lega Gabriel Bibiloni mitjançant les seves "bones paraules", però encara en queden, i avui en tractaré un parell que darrerament s'imposen escandalosament.

Sempre, en el parlar natural no influït per una llengua pseudoculta, hem dit "acostar-se" per a l'acció de "situar-se a prop de", un verb que està

abundósament documentat a tot el territori català des del segle XIII, quan els escrits en català es generalitzen. Si escoltau la gent com parla espontàniament, sempre sentireu dir "acosta't", "no t'acostis", "t'acostes", "ens hi vàrem acostar", etc. És l'ús normal mil·lenari català. A finals del segle XIX, però, apareix en texts exclusivament literaris un concurrent d'*acostar-se*, format damunt *prop*: *apropar-se*, usat esporàdicament fins a època relativament recent. Segurament aquest verb va sorgir per analogia amb *allunyar-se*, basat en *lluny*, molt més antic, i per això no podem dir que no estigui realment ben format, però d'aquí a convertir-se en quasi l'únic verb usat en llenguatge periodístic per al concepte de "situar-se a prop de" hi ha un llarg camí que passa –evidentment– per *acercarse*, format damunt *cerca*, l'equivalent castellà d'*a prop*. El

llenguatge periodístic català, servil del seu patró castellà, no vacil·la: si els castellans tenen *cerca* –*acercarse* els catalans hem de tenir *a prop* –*apropar-se*, i a partir d'aquí és un fet consumat l'oblit d'allò que espontàniament la gent encara diu i que és la tradició genuïna: "El nombre de desocupats s'apropa al mig milió" (*Vilaweb* 29.04.2011) "CiU s'apropa al PP" (*e-notícies* 09.03.2011), "Nadal s'apropa al primer títol de terra" (*lamalla.cat* 16.04.2011), "La revista 'Serra d'or' s'apropa a la realitat igualadina" (*anoiadiari.cat* 19.04.2011), "Alcúdia s'apropa a la mar" (*dbalears.cat* 11.04.2011), etc. etc.

De manera molt semblant ha passat amb un altre verb: espontàniament, la gent *travessa* el carrer, o *travessa* un torrent, o *travessa* les muntanyes, o *travessa* d'un punt a un altre, de vegades per *travessies*... Però resulta que

aquest ús secular de *travessar* en català es correspon en castellà amb *cruzar*, derivat de *cruz*, i és clar que als qui beuen del patró castellà això no els podia passar per alt, i que la conseqüència havia de ser que els catalans també ho havíem de *creuar* tot: si en espanyol "cruzan la calle" en català "creuem el carrer". Al "prohibido cruzar las vías" castellà hi correspon el "prohibit creuar les vies" català. D'aquest *creuar* per *travessar* no n'hi ha testimoni en la llengua antiga, i novament no és fins a finals del segle XIX que el trobam a qualque escriptor. De fet *creuar* era inexistent en la llengua medieval, en què es deia *croar* (pensem que abans de *creu* es deia *crou*) per "marcar la creu" o "senyar-se" (és a dir, fer-se el senyal de la creu). Els *croats* (no els **creuats*) eren els guerrers que anaven a les *croades* (no a les **creuades*) contra els musulmans... *Croar* es va anar oblidant i, per analogia amb *creu*, es va formar pri-

mer *encreuar* (documentat al segle XVII) i llavors *creuar* (tal volta per imitació de *cruzar*...?), forma que abusivament acupa en la llengua sobretot periodística l'espai de *travessar*: "Un meteorit creua el litoral català i deixa una línia al cel" (*3cat24.cat* 19.02.2011), "Un dels últims pastors transhumants creua Amposta amb 800 ovelles" (*diaridetarragona.com* 03.01.2011), "Barcelona Decideix creua l'Atlàntic per recollir els vots dels catalans de Nova York" (*directe.cat* 18.03.2011), "Un de cada quatre nens de Barcelona creua el carrer amb el semàfor vermell" (*20minutos.es* 16.06.2008), "Comque el carril bici bota de la carretera a la vorera, els vianants es veuen obligats a creuar-lo per..." (*Diari de Balears* 21.03.2011).

Tant *apropar(-se)* com *creuar* 'travessar' varen ser admesos per Fabra i compten amb el beneplàcit normatiu, però farem bé d'evitar-los i recuperar la genuïtat d'*acostar(-se)* i *travessar*.

L'OPINIÓ DE L'ESPIRA

De la toponímia a la parenta pobra

Bartomeu Fiol

De la toponímia a la parenta pobra: aquest és el camí que va ensenyar-me Josep M. Llompart amb *Poemes de Mondragó*. Parlem d'un cas concret d'aquesta relació. La lectura dels dos volums del mestre Joan Coromines, *Estudis de toponímia catalana*, fa més de trenta anys, va donar-me a conèixer un mot pirinenc, carant, que l'Alcover-Moll defineix com "corrent d'aigua molt pendent en terra rocosa, o el llit eixut d'un tal corrent d'aigua". Dissortadament, aquest mot encara no ha estat recollit pel diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, i això que Coromines va dedicar una especial atenció a aquest topònim per considerar que es tractava d'una relíquia del sorotapte, una llengua indoeuropea arcaica parlada per la gent dels Urnenfelder, que, a partir de la darrera part de l'Edat de Bronze, practicava una innovació en els ritus funeraris consistent en la incineració i en la disposició de les cendres en urnes de terrissa que eren després conservades

Un poema pot esser perfectament concebut com el sobtat corrent precipitat, escumejant i geliu de bon de ver, d'un torrent d'alta muntanya

agrupades.

Com escriu Dídac López, "allò que sobta, de la cultura dels Urnenfelder, és el considerable abast territorial assolit en ben poques generacions. Des de la mar del Nord i la Bàltica fins al golf de Lleó" -i l'Adriàtica (podem afegir)- "i ben creuat el Pirineu, els ritus funeraris són prou similars entre l'any 1200 aC i el 750 aC". Aquesta gran extensió d'aquesta cultura, destacada per Joan Coromines, és el que justificaria la que podem dir "coexistència" del ribagorçà i pallarès carant, en el Pirineu, i el veneto-il·liri *caranto* i *scaranto*, als Alps, fet que Coromi-

nas rebutja que pugui tractar-se d'una mera coincidència. Recordem, per altra banda, que avui dia es considera que el català té tres substrats: l'iberobasc, el sorotàptic i el cèltic.

Realment, si tenim en compte tot això, i l'abundància de topònims al Pirineu que inclouen d'una manera o l'altra aquesta paraula (Tuc dels Carants, Barranc dels Carants, Llau dels Carants, Carant de la Coma, Carant dels Coloms, Carant d'Anons, Carant de l'Os, Els Carants, Los Carants, Les Carants, Les Carantes, Coves del Carantó, Lo Caranquet i Los Carancs, etcètera, etcètera), realment resulta estrany que es trobi absent del DIEC.

Per descomptat, és ben cert que servidor es troba molt motivat per deplorar aquest lapsus del DIEC, ja que, a algun moment donat, aquest mot va seduir-me no sols per la seva austera sonoritat i pel seu fonema inicial -fonema que he utilitzat repetidament per expressar la continuïtat i la coherèn-

Car car ant carant

cia de la meua escriptura, practicant una mena d'al·literació aplicada als mateixos títols (per molt que alguns han trobat que aquesta resulta cacofònica) -i, més radicalment, per considerar que un poema pot esser perfectament concebut com el sobtat corrent precipitat -mai més ben dit-, escumejant i geliu de bon de ver, d'un torrent d'alta muntanya. Així, òbviament, em plauria que aquest topònim vingués a designar també la forma i els continguts dels meus intents, conscient tanmateix que es tracta molt més d'una pretensió que no de cap realitat, ja que he d'admetre que el darrer volum meu que el porta com a títol, si bé crec que dóna testimoni d'una molt insistent i

persistent feinada, em sembla més que res raó material, matèria primera sens llavorar suficientment, cosa a mig fer, mancada.

És ver que, si concebem el poema com un carant -com un corrent d'aigua amb vida pròpia-, la funció de l'autor resulta merament receptiva. Un carant es produeix o no es produeix, es dóna o no es dóna. I no oblidem que trobam el que trobam, no el que volem trobar. L'atenció seria l'únic mèrit que podria tenir el practicant de la parenta pobra. I d'això no en pot presumir ningú. Tanmateix, és cert que una atenció als topònims, com va ensenyar-nos Josep M. Llompart, pot aconseguir alguns resultats. O així ho vull creure.